

BANK TIZIMINI TRANSFORMATSIYA QILISHDA ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISH MEXANIZMLARI

I.Sayfiddinov

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori,

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tezisda bank tizimini transformatsiya qilish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning nazariy asoslari va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Raqamli banking, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn texnologiyalari hamda fintex yechimlarining bank tizimi samaradorligini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, O'zbekiston bank tizimida raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bank tizimi, raqamli transformatsiya, raqamli banking, sun'iy intellekt, blokcheyn, Big Data, fintex, Open Banking, kiberxavfsizlik.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi moliya va bank sohasida yangi yondashuvlarni shakllantirmoqda. Banklar faoliyatida raqamli texnologiyalardan keng foydalanish xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, xarajatlarni qisqartirish hamda mijozlarga qulay va tezkor xizmatlar taqdim etish imkonini bermoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham bank sektorini isloh qilish va raqamlashtirish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, bank xizmatlarini masofadan ko'rsatish, elektron to'lovlar tizimini rivojlantirish, mobil banking xizmatlarini takomillashtirish hamda fintex kompaniyalari bilan hamkorlikni kengaytirish bank tizimi transformatsiyasining muhim yo'nalishlari hisoblanadi.

Bank tizimini transformatsiya qilish jarayonida raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish iqtisodiyotni raqamlashtirish, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va milliy bank tizimining xalqaro raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bank tizimi transformatsiyasi iqtisodiyot va moliya bozorlarida yuz berayotgan o'zgarishlarga moslashish maqsadida banklar faoliyatini modernizatsiya qilish jarayonini anglatadi. Mazkur jarayon banklarning tashkiliy tuzilmasi, biznes-modeli, xizmat ko'rsatish usullari va texnologiyalarini takomillashtirishni nazarda tutadi.

Hozirgi sharoitda bank tizimi transformatsiyasining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- bank xizmatlarining tezkorligi va sifatini oshirish;
- operatsiya xarajatlarini kamaytirish;
- moliyaviy xizmatlar ommabopligini ta'minlash;
- mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar ko'lamini kengaytirish;

- banklar raqobatbardoshligini oshirish.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda raqamli texnologiyalar hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Raqamli banking bank xizmatlarini internet va mobil qurilmalar orqali taqdim etishga asoslangan tizim hisoblanadi. Raqamli banking mijozlarga istalgan vaqtda va istalgan joydan turib bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini yaratadi.

Bu esa:

- bank xizmatlarining qulayligini oshiradi;
- xizmat ko'rsatish vaqtini qisqartiradi;
- bank filiallariga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi.

Sun'iy intellekt bank sohasida kredit skoringi, risklarni baholash, firibgarlik holatlarini aniqlash va mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlarida keng qo'llanilmoqda.

Uning joriy qilinishi:

- qaror qabul qilish sifatini oshiradi;
- inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi;
- bank risklarini samarali boshqarish imkonini beradi.

Big Data texnologiyalari katta ma'lumotlar texnologiyasi banklarga mijozlar haqidagi katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash imkonini beradi.

Natijada:

- mijozlarning ehtiyojlari aniqlanadi;
- shaxsiylashtirilgan xizmatlar yaratiladi;
- marketing strategiyalari takomillashtiriladi.

Blokcheyn texnologiyasi ma'lumotlarning xavfsiz saqlanishi va o'zgarmasligini ta'minlaydi. U banklararo hisob-kitoblarni tezlashtirish va tranzaksiya xarajatlarini qisqartirish imkonini beradi.

Fintex kompaniyalari bilan hamkorlik bank xizmatlarining innovatsion turlarini yaratishga xizmat qiladi. Bunday hamkorlik raqamli to'lovlar, elektron hamyonlar va onlayn kreditlash xizmatlarini rivojlantirish imkonini yaratadi.

Bank tizimida raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish quyidagi mexanizmlar orqali amalga oshirilishi mumkin:

Birinchi mexanizm – axborot texnologiyalari infratuzilmasini modernizatsiya qilish. Bu jarayon zamonaviy serverlar, ma'lumotlarni qayta ishlash markazlari va bulutli texnologiyalarni joriy etishni talab qiladi.

Ikkinchi mexanizm – bank biznes jarayonlarini avtomatlashtirish. Avtomatlashtirish operatsiyalarni tezlashtirish va xarajatlarni qisqartirish imkonini beradi.

Uchinchi mexanizm – Open Banking konsepsiyasini rivojlantirish. Bu banklar va fintex tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

To'rtinchi mexanizm – kiberxavfsizlik tizimlarini mustahkamlash. Raqamli transformatsiya sharoitida ma'lumotlarni himoya qilish banklar uchun strategik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Beshinchi mexanizm – bank xodimlarining raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish. Zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish uchun yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash muhim hisoblanadi.

O‘zbekiston bank tizimida raqamli transformatsiya jarayonlarini yanada rivojlantirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- raqamli bank xizmatlarining qamrovini kengaytirish;
- sun’iy intellekt texnologiyalarini kreditlash jarayonlariga keng joriy etish;
- blokcheyn texnologiyalaridan banklararo hisob-kitoblarda foydalanish;
- fintex startaplarni qo‘llab-quvvatlash;
- Open Banking infratuzilmasini rivojlantirish;
- kiberxavfsizlik sohasida investitsiyalarni oshirish.

Ushbu chora-tadbirlar milliy bank tizimining samaradorligini oshirish va xalqaro moliya bozorlarida raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bank tizimini transformatsiya qilishda raqamli texnologiyalarni joriy etish bank xizmatlarining samaradorligini oshirish, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va banklar raqobatbardoshligini kuchaytirishning muhim omili hisoblanadi.

Raqamli banking, sun’iy intellekt, Big Data, blokcheyn va fintex texnologiyalaridan samarali foydalanish milliy bank tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli raqamli transformatsiya jarayonlarini yanada jadallashtirish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish O‘zbekiston bank tizimi rivojlanishining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi PF–5992-sonli «2020–2025 yillarga mo‘ljallangan O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida»gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasining «Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida»gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining «To‘lovlar va to‘lov tizimlari to‘g‘risida»gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki materiallari. [Markaziy bank rasmiy sayti](#)
5. Bank for International Settlements. Digital Banking Developments and Implications.
6. World Bank. Digital Financial Services and Financial Inclusion Reports.
7. Lavrushin O.I. Bankovskoe delo. – Moskva: KNORUS.
8. Beloglazova G.N. Bankovskoe delo. – Sankt-Peterburg: Piter.